

msu

od doma

Upoznajte dvoje iznimnih umjetnika: ALEKSANDRA SRNECA I IVANU FRANKE koji su na različit način i u različitim medijima promišljali svjetlost, ali i njezin nedostatak te pritom surađivali s arhitektima.

Njihove ideje neka vam posluže kao inspiracija. Prijedlog kako to možete učiniti pročitajte u nastavku. Radujemo se vašim radovima koje šaljite na naš e-mail: edukacija@msu.hr.

*Edukativni stručni materijali i tekstovi preuzeti su iz literature MSU-a.

ALEKSANDAR SRNEC

Rođen u Zagrebu, 1924. godine gdje pohađa i gimnaziju na kojoj mu je predavao Antun Motika.¹ Godine 1943. upisuje Akademiju likovnih umjetnosti u Zagrebu. Na prvoj godini studija, s kolegama Ivom Kalinom i Ivanom Piceljem, osniva umjetničku grupu *Ipikas*, nazvanu prema inicijalima članova grupe. Godinu dana studija provodi na Arhitektonskom fakultetu u Zagrebu, a 1947. godine nastavlja studij na Akademiji, koji zauvijek napušta 1949.² Suosnivač je grupe EXAT 51, 1951. godine. Izlagao je na izložbi „KRISTL, PICELJ, RAŠICA, SRNEC“ u Društvu arhitekata Hrvatske 1953.godine. Izlaže na VII. SALON DES RÉALITÉS NOUVELLES u Parizu (s Ivanom Piceljem i Božidarom Rašicom) i 1959. s Piceljom u Galeriji Denise René u Parizu. Kao slikar EXATA 51 oslanja se najprije na Miróa, a zatim na Mondriana i Moholy-Nagya. U sliku unosi improvizaciju i slučajnost, ali one nisu isključivale konstruktivističke i geometrijske oblike. Modulira prostor spletovima linija rađenih ugljenom, tušem, temperom ili kolažem. Već 1953. crtež se pretvara u trodimenzionalni „Prostroni modulator“, načinjen od žica čiji vizualni aspekti ovise o kretanju gledaoca i igri slučaja. Interes za vizualnu dinamiku postignutu svjetlošću i kinetizmom dovodi ga (1963.-1967.) do stvaranja djela u aluminiju, nehrđajućem čeliku i mjedi, reflektirajućih i rotirajućih površina.³

U razdoblju od 1959. do 1960. Srnec se bavio crtanim filmom kao suradnik *Zagrebačke škole crtanog filma*, gdje je izveo scenografije za tri lutkarska filma, a s Dragutinom Vunakom animirani film *Čovjek i sjena* (1960.). Autor je knjige snimanja za apstraktni film o crvenom kvadratu *Jednako neizmjereno* (1960.), koji, nažalost, nikada nije dovršen. Snimio je 1963. film *Počeci*, niz raznolikih dinamičnih svjetlosnih obrazaca objedinjenih u jedinstveni film. Iskustvo rada u novom mediju potaknut će Srneca na ispitivanje mogućnosti svjetla u pokretu te se posvećuje (od 1962.) luminokinetičkim istraživanjima.⁴

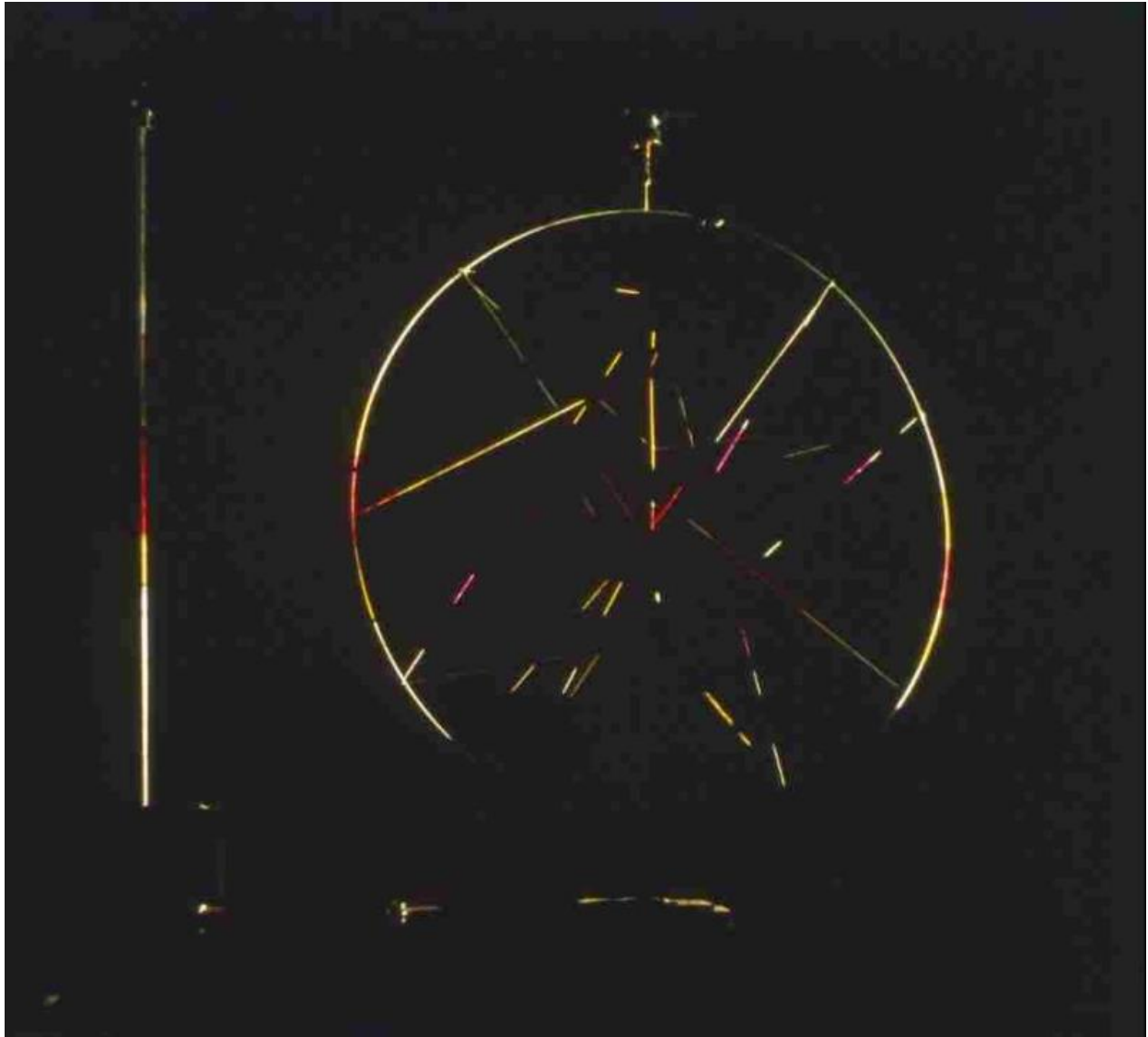
Godine 1967. nastaje *Luminoplastika* – prvi primjer spoja svjetlosti i mobilne komponente u suvremenoj hrvatskoj umjetnosti, a što spada među najranija optičko-kinetička istraživanja u europskoj umjetnosti (projekcija – dia-pozitiva geometrijskih oblika na vrlo brzu rotirajuću žičanu konstrukciju koja stvara iluziju ekrana).

¹ Denegri, J., Vukić, F., Turković H: *Aleksandar Srnec : prisutna odsutnost*. Zagreb : Edicija Sudac, 2008. Str. 553.

² Isto.

³ Konstruktivizam i kinetička umjetnosti: iz zbirke Galerije suvremene umjetnosti; Aleksandar Srnec, str.98

⁴ Denegri, J., Vukić, F., Turković H: *Aleksandar Srnec : prisutna odsutnost*. Zagreb : Edicija Sudac, 2008. Str. 553.

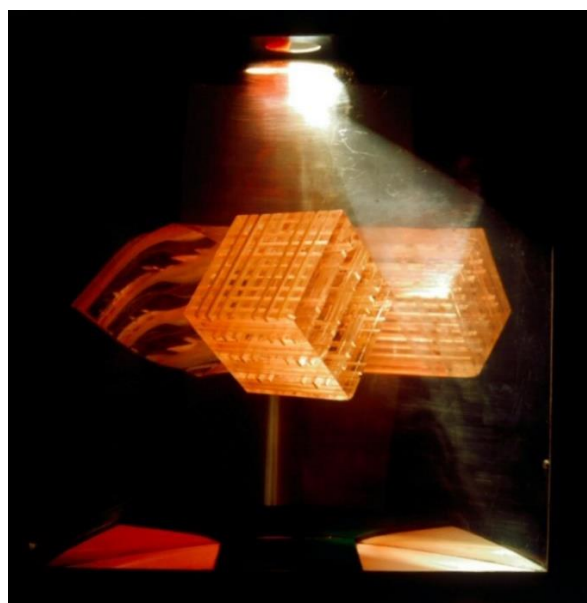

ALEKSANDAR SRNEC: LUMINOPLASTIKA, 1965. – 1967.

„Konstrukcija prve *Luminoplastike* u tehničkom smislu krajnje je jednostavna: čine je, naime, elektromotorom pokrenut i pokretni ekran od savijene žice na koji su iz statičnog izvora kroz raznobojne filtre projicirane svjetlosne zrake, što u zatamnjenom okolnom prostoru čini da gledatelj zapaža i doživljava neprekidno promjenjive osvijetljene linearne konfiguracije neprestanog, odnosno ubrzanog ili usporenog ritma kretanja. U sljedećim verzijama *Luminoplastike*, utemeljenim na istovjetnom tehničkom načelu njihovog aktiviranja, oblik ekrana uvijek je drukčiji: jednom je to krug od pleksiglasa u koji su ugrađene aluminijske šipke različitih duljina, drugi put to je kubus također od pleksiglasa, a na takve različite ekrane u pokretu projicira se svjetlost iz statičnih izvora.

Zahvaljujući učinku dematerijalizacije ekrana u zatamnjenom prostoru, vidljivim ostaju jedino jednobojni ili višebojni nematerijalni pokretni svjetlosni odbljesci. Mogućnost ovakvih projekcija, iako su po svojim pojavnim dojmovima iznenađujuće i začuđujuće, ipak su u osnovi ograničene skromnim tehničkim potencijalima samih luminoplastičkih naprava, no u tome zapravo, i jest čarolija Srneceve invencije koja privlači jednostavnošću sredstava i postupaka, efektom „manje je više“, dakle sve posve suprotno navodnome scijentističkom razmetanju viškom (zlo) upotrijebljenih tehnoloških instrumenata.⁵

Srneceve *Luminoplastike* nastaju na istraživanjima nestalnog, izmičućeg osjeta i sjećanja pohranjenog u oku. Na tragu istraživanja ruske avangarde (posebno El Lissitzkog i Tatlina) ovaj objekt, ili tradicionalnijim rječnikom skulptura, sazdan je od pokrenutog metala i svjetla. Materijalom i oblikom podsjeća na industrijski oblikovan predmet. Treba imati na umu da je nastao u vrijeme još žive utopije o nerazdvojnosti umjetnosti i čovjekova svakodnevnog okoliša, kada su se nastojale obnoviti ideje avangardnih pokreta s početka dvadesetog stoljeća, poput konstruktivizma. Umjetnik istražuje, ne oblikuje ga dodirom, već ga projektira. A u oku promatrača ishod nikada ije isti – sam Srnec govori da mu je namjera bila istražiti ono neuhvatljivo. Upravo se iz te težnje za inscenacijom neuhvatljivog, ili produljenjem *sretnog trenutka* može nazrijeti Srnecu često pripisivana liričnost.⁶

⁵ Denegri, J., Vukić, F., Turković H: *Aleksandar Srnec : prisutna odsutnost*. Zagreb : Edicija Sudac, 2008. Str.

⁶ Jakšić, J. *Aleksandar Srnec // Akcenti : zbirke u pokretu*. / urednica Nada Beroš. Zagreb : Muzej suvremene umjetnosti, 2009. Str.99.

ALEKSANDAR SRNEC: OBJEKT 130370, 1970, aluminij, plaksi, žarulja, elektromotor

IVANA FRANKE

Iako se najviše bavi svjetlom ono što je najviše privlači, priznaje, zapravo je mrak. „Sve te svjetlosne instalacije zapravo izlaze iz mraka. Počnete li razmišljati o prostoru ili percepciji ili načinu na koji doživljavate stvarnost jasno je da se oslanjamo najviše na slike, a onda kada ugasite svjetlo više nema vizualnog, više nema okoline. Orijentirani smo samo na naša osjetila koja se počinju izoštravati. Čovjek se počinje oslanjati na sluh i zapravo postaje tih kako bi bolje čuo”, opisuje Franke.⁷

Ivana Franke, hrvatska je umjetnica koja od 2009. živi i radi u Berlinu. Studirala je na Akademiji likovnih umjetnosti te o njenim počecima saznajemo iz jednog od rijetkih intervjua u kojima među ostalim progovara i o svojim počecima.

„Nisam znala kako bih uopće krenula u nešto drugo i onda me profesor Šutej ispred jednog portreta koji sam tada radila upitao: ‘*Je l’ ti stvarno to želiš raditi?*’, ja sam mu sramežljivo odgovorila da i ne baš. Pitao me tada što želim, pa sam mu spomenula neke instalacije s vodom i refleksijama, ali nisam imala pojma kako to izvesti. Rekao mi je da izvolim shvatiti kako ću napraviti te neke ideje koje imam”, prisjeća se Franke i dodaje kako joj je takav stav mnogo pomogao, a prvu izložbu imala je u galeriji Miroslav Kraljević. „Bili su to neki reljefi i instalacije s nekakvim prozirnim elementima. Tek sam kasnije počela raditi sa svjetlom”, priča Franke. U svojoj umjetnosti do sada se često oslanjala na matematiku, arhitekturu i neuroznanost. Oduvijek su je, kaže, zanimali brojevi, a geometrija joj je osnova za sve jer se puno bavi prostorom. “⁸

Stoga ni najmanje ne čudi umjetnička instalacija postavljena ispred MSU-a naziva *Okviri* koju je Ivana Franke zajedno s arhitektima Petrom Miškovićem, Tomom Plejćem i Leom Pelivan napravila 2004. godine za 9. Venecijanski bijenale arhitekture. Četerdesettonska konstrukcija sastavljena od sto i jednog staklenog okvira bila je postavljena u prostoru Arsenala-Artignieria, a danas se može vidjeti na ulaznom platou Muzeja suvremene umjetnosti Zagreb.

⁷ Preuzeto iz: <https://www.telegram.hr/price/ivana-franke-jedna-je-od-najuzbudljivijih-nasih-umjetnica-u-rijetkom-intervjuu-govori-o-svojim-projektima-i-zivotu-u-berlinu/>

⁸ Isto.

„Ta kinetičko- arhitektonska skulptura kroz koju se može proći, ali ju je moguće i mimoići, prezentirana je kao objekt za one koji se odluče za vanjski put, te kao prostorno-vremenski događaj za one koji odaberu ući u nju“⁹

„Kontinuitet prostora tunela segmentiran je okvirima, analogno kadrovima filma koji dokumentiraju tijekom vremena nizom slika. Pri tome spektar mogućih položaja te kinetičke konstrukcije ilustrira razne mogućnosti prelaska od ulazne do izlazne točke, rišući tako dijagrame prostora u formi kinegrama. Evidentna je analogija s fizičkim medijem filma: film je kontinuirano dokumentiranje trajanja u vremenu, a *Okviri* su kontinuiran prostor koji je razlomljen, odnosno isječen na manje segmente.

Prolazak posjetitelja kroz *Okvire* istodobno je način razgledavanja izložbenog eksponata, pri čemu promatranje postaje činom sudjelovanja u događaju i različitim razinama prozirnosti koje odgovaraju transformacijskim formama tunela, te propitivanje kvalitete primjetnosti granice unutrašnjeg i vanjskog prostora.¹⁰

Ivana Franke u svom radu često surađuje s arhitektima, i dok u primjerima Aleksandra Srneca redovito nailazimo na suradnji s arhitektom Andrijom, Mutnjakovićem Ivana

⁹ Kalčić, S. Ivana Franke, Petar Mišković, Lea Pelivan, Toma Plejić. // Akcenti : zbirke u pokretu. / urednica Nada Beroš. Zagreb : Muzej suvremene umjetnosti, 2009. Str. 88.

¹⁰ Isto.

Franke surađuje s brojnim pojedincima s kojima dijeli istraživački pristup, prirodne znanosti i arhitekturu, pritom prožimajući grafiku, skulpturu, pokret i zvuk s optikom, fizikom i neuroznanošu,¹¹...

Posjetite MSU i na ulaznom prilazu prođite kroz *Okvire*, te u krugu članova obitelji, svaki svojim znanjem i iskustvom doprinesite izradi mobilnih instalacija. Uključite pritom i vaše životno iskustvo vezano uz svjetlost, film, okvir, kadar i pokret. Uživajte u kreiranju.

¹¹Jakšić, J. Ivana Franke 'Strujanje percepcije (svemiri misli)' /Tommi Grönlund i Petteri Nisunen 'Siva zona': Zagreb : Muzej suvremene umjetnosti.